

O1: Bendra tyrimo ataskaita

O1-A1: Padėties karjeros ugdyme tyrimas

Bendra tyrimo ataskaita

Parengta CARDET

30/03/2015

Projekto pavadinimas: Karjeros planavimas dinamiškoje ekonomikoje
Projekto trumpinys: SELFIE
Projekto numeris: 2014-1-IE01-KA200-000364

Projektas remiamas Europos Komisijos. Leidinyje išsakyta nuomonė yra Paremta autorių ir projekto dalyvių nuostatomis ir negali būti traktuojama kaip ES pozicija.

Turinys

Įvadas.....	1
Karjeros planavimas ir ugdymas karjerai.....	Error! Bookmark not defined.
Pagrindiniai įgūdžiai, kurie turėtų būti įtraukti į siūlomą ugdymo karjerai mokymo programą.....	Error! Bookmark not defined.
Pagrindiniai įgūdžiai skirtingų amžiaus grupių mokiniams.....	8
Šiuo metu prieinami šaltiniai, kurie galėtų būti pritaikyti ar naudojami naujoje ugdymo karjerai mokymo programoje.....	Error! Bookmark not defined.
Tinkami būdai/formatai įtraukiant įvairių amžiaus grupių mokinius.	Error! Bookmark not defined.
Vertinimo priemonės	Error! Bookmark not defined.
Mokytojų ir karjeros konsultantų kvalifikacija ir pareigos	Error! Bookmark not defined.
Parama mokytojų kvalifikacijos tobulinimui naujų ugdymo priemonių ir metodų integravimo srityje.....	17
Išvados.....	Error! Bookmark not defined.

Įvadas

Šio leidinio tikslas – pristatyti pagrindinius tyrimų, atliktų Airijoje, Kipre, Lietuvoje, Portugalijoje ir Vokietijoje rezultatus. Kiekvienoje šalyje, naudojantis CARDET paruošta tyrimo struktūra bei tyrimo priemonėmis, buvo parengta nacionalinė tyrimo ataskaita. Nacionalinėse tyrimo ataskaitose surinkti duomenys apie esamą padėtį šiose kategorijose:

- Karjeros planavimas ir ugdymas karjerai valstybės švietimo sistemoje
- Pagrindiniai įgūdžiai, kurie turėtų būti įtraukti į siūlomą karjeros planavimo mokymo programą
- Pagrindiniai įgūdžiai skirtingų amžiaus grupių mokiniams
- Šiuo metu prieinami šaltiniai, kurie galėtų būti pritaikyti ar naudojami naujoje ugdymo karjerai mokymo programoje
- Tinkami būdai/formatai įtraukiant įvairių amžiaus grupių mokinius
- Vertinimo priemonės
- Mokytojų ir karjeros konsultantų kvalifikacija ir pareigos
- Parama mokytojų kvalifikacijos tobulinimui naujų ugdymo priemonių ir metodų integravimo srityje.

Dokumentų tyrime apžvelgti pagrindiniai strateginiai dokumentai, valstybinės ataskaitos, statistiniai duomenys bei leidiniai kiekvienoje dalyvaujančioje šalyje. Lauko tyrimo metu buvo vykdomi interviu bei fokus grupės su projekto tikslinių grupių atstovais: valdžios institucijų atstovais, dirbančiais ugdymo karjerai srityje, karjeros konsultantais/specialistais, mokinių tėvais, mokiniais bei mokytojais.

Šioje ataskaitoje pateikiamos pagrindinės tyrimų, atliktų kiekvienoje projekte dalyvaujančioje šalyje, išvados. Pilnas nacionalinių tyrimų ataskaitas su šaltinių sąrašais bei tyrimo metodų aprašymu galima rasti pilname nacionalinių tyrimų ataskaitų rinkinyje. Atliktų tyrimų išvados bus naudojamos sudarant mokymų programą bei vertinimo

struktūrą kiekvienai amžiaus grupei (pradedančiųjų, vidutinio lygio, pažengusiems). Bendra tyrimo ataskaita yra išversta į visų projekte dalyvaujančių šalių kalbas.

Karjeros planavimas ir ugdymas karjerai

Airijoje ugdymas karjerai mokyklose daugiausiai vykdomas pagrindinėse mokyklose remiant valstybiniam Švietimo ir įgūdžių vystymo skyriui. Ugdymo karjerai paslaugas teikia kvalifikuoti karjeros konsultantai. Ugdymo karjerai padėtį Airijoje neigiamai paveikė sumažintas finansavimas, todėl šiuo metu ugdymo karjerai paslaugų tiekimas mokyklose labai skiriasi. Tai reiškia, jog daugiausiai šios paslaugos teikiamos vyresniųjų klasių mokiniams, kurie rengiasi tęsti mokslus ar įsilieti į darbo rinką.

Vokietijoje ugdymas karjerai privalomas visose pagrindinėse mokyklose. Jos privalo įtraukti ugdymą karjerai į savo programas ir vykdyti jį kaip nenutrūkstamą, tarpdisciplininį procesą, kuris prasideda nuo 8 klasės. Mokiniai konsultuojami tokiomis temomis, kaip mokslo krypties pasirinkimas, mokymosi sunkumai, teikiamas psichologinis konsultavimas ir įvertinimas, vykdomas karjeros švietimas klasėse. Mokyklose konsultuoja specialiai apmokyti mokytojai, socialiniai darbuotojai, mokyklos psichologai bei bendradarbiaujantys profesinio konsultavimo specialistai iš įdarbinimo agentūrų.

Kipre Karjeros konsultavimo ir švietimo paslaugų skyrius atsakingas už pagrindinių mokyklų moksleivių lavinimą asmeninėje, socialinėje, švietimo bei profesinėje srityse. Mokyklose konsultantai teikia tokias paslaugas:

- Individualus ir grupinis konsultavimas asmeniniais, socialiniais, mokslo ir karjeros klausimais.
- Seminarai, vizitai, mokymų programos ir konferencijos apie ugdymą karjerai.
- Karjeros švietimo ir socialinio švietimo kursas, siūlomas 3-iaisiais gimnazijos metais, pirmame semestre.
- Organizuojama vienos savaitės trukmės darbo patirties programa Licėjaus 2-oje klasėje bei apsilankymai po-mokyklinėse švietimo institucijose.
- Mokomųjų ir informacinių knygų leidyba (pvz., Karjera ir socialinis švietimas, Stipendijos ir pan.)

- Suteikiama prieiga prie informacijos apie švietimo bei profesinį konsultavimą, virtualių bibliotekų, mokomųjų vaizdo siužetų, virtualių konsultacijų.
- Moksleivių interesų atstovavimas įvairiose komitetuose.
- Asmeninis bei karjeros konsultavimas specialių poreikių turintiems mokiniams individualių mokomųjų programų metu.

Lietuvoje karjeros ugdymui priskiriamos trijų tipų paslaugos: informacijos teikimas, karjeros konsultavimas bei ugdymas karjerai. Jos tarpusavyje glaudžiai susijusios ir retai kada teikiamos atskirai. Paslaugas teikia įvairios institucijos – valstybinės ir privačios. Profesinio orientavimo strategijos tikslas - sukurti aplinką profesinio orientavimo sistemai bei paslaugų plėtotei Lietuvoje atsižvelgiant į šalies ekonominės bei socialinės raidos perspektyvas ir individualius kiekvieno visuomenės nario poreikius. Vis dėlto, ugdymo karjerai sistema Lietuvoje turi silpnųjų pusių: pirma, nėra vientisos profesinio orientavimo sistemos ir vykdančios institucijos, kuri planuotų ir koordinuotų visų su profesinio orientavimo ir informavimo paslaugomis susijusių institucijų veiklą. Antra, nepakankamas profesinio orientavimo prieinamumas, ypač kaimo jaunimui, taip pat nepakankamai dėmesio skiriama profesinio orientavimo specialistų rengimui ir kvalifikacijos kėlimui. Galiausiai, stokojama konsultantų, teikiančių profesinio orientavimo paslaugas, todėl paslaugos teikiamos tiems klientams, kurie aktyviai ieško pagalbos, o nemotyvuoti, nežinantys kur ir kaip rasti informacijos arba specialistų lieka nuošalyje.

Portugalijoje profesinio orientavimo paslaugas teikia:

- Institucijos, susijusios su įdarbinimu ir profesiniu ugdymu daugiausiai dirba su asmenimis, iškritusiais iš darbo rinkos (bedarbiais), ar besiintegruojančiais į aktyvų gyvenimą (įdarbinimo centrai).
- Institucijos susijusios su švietimu, ypatingai pradinių ir pagrindinių mokyklų lygyje.
- Institucijos, susijusios su jaunimu bei savivaldybėmis.
- Privačios įmonės.

Visas šias paslaugas teikia psichologai, konsultuodami ne tik karjeros, bet ir tarpasmeniniais bei asmeniniais klausimais. Tačiau Portugalijoje nesvarstoma įdiegti

ugdymo karjerai į mokymo programas, kadangi nėra bendros nacionalinės mokymo programos.

Pagrindiniai įgūdžiai, kurie turėtų būti įtraukti į siūlomą karjeros planavimo mokymo programą

Airijoje pagrindiniai įgūdžiai, kurie turėtų būti įtraukti į mokymo programą pradedančiųjų lygyje (12-14 m.) yra savęs pažinimas, organizaciniai įgūdžiai, tikslų nusistatymas, mokymosi įgūdžiai. Taip pat būtų naudinga mokinius supažindinti su tuo, kaip tam tikri hobiai/pomėgiai gali būti susiję su tam tikromis profesijomis. Viduriniame lygyje (14-16 m.) svarbūs asmeniniai karjeros įgūdžiai, tokie kaip CV kūrimas, žinios apie profesijų sritis, darbo patirtį ir įdarbinimo procesą. Pažengusių lygyje (16-18 m.) žinios apie kvalifikacijų struktūrą bei galimybes po mokyklos, taip pat pasiruošimas universitetui ar darbo rinkai, įgūdžiai, reikalingi darbo pokalbiuose yra itin svarbūs.

Kipre šiuo metu egzistuojančioje karjeros planavimo programoje pabrėžiami savęs pažinimas bei pasitikėjimo savimi ugdymas. Pagrindinis tikslas – įdiegti moksleiviams tam tikras vertybes, skatinti aktyvų pilietiškumą bei suteikti informacijos apie švietimo sistemą, taip padedant jiems priimti asmeninius ir su švietimu susijusius sprendimus. Todėl dvi pagrindinės ugdymo karjerai sritys yra tarpasmeniniai santykiai bei karjeros planavimas/konsultavimas. Be to, Kipre konsultantai padeda moksleiviams pasirinkti pačią tinkamiausią karjerą. Kaip mokymo programos dalis, moksleiviams taip pat siūloma galimybė dalyvauti pokalbiuose, gauti informaciją apie, akademinės studijas, mokslo ir darbo galimybes, lankyti ugdymo centrus, atlikti psichometrinius testus. Valstybinėse mokyklose antroje Licėjaus klasėje moksleiviai taip pat gali dalyvauti “darbo savaitėje”, kurios metu gali artimiau susipažinti su pasirinkta profesija, darbo pobūdžiu. Svarbiausi įgūdžiai, turėtų įgalinti mokinius aktyviai priimti svarbius sprendimus bei kuo tinkamiau paruošti juos akademinio ir karjeros pasaulio iššūkiams.

Panašiai ir **Lietuvoje**, pagrindiniai įgūdžiai turėtų būti sąmoningumas, savęs pažinimas, moksleiviai turėtų žinoti, kaip įvertinti savo žinias, įgūdžius, gebėjimus, kaip atpažinti savo silpnybes ir su jomis dirbti. Tyrimo dalyviai Lietuvoje mano, jog svarbiausia - moksleivių

sugebėjimas objektyviai ir realistiškai įvertinti savo aplinką, tikslus bei galimybes, taip pat gebėjimas efektyviai priimti sprendimus bei pritaikyti turimus įgūdžius. Taip pat svarbus tinkamas mokinių požiūris į karjeros planavimą. Mokinių nuomone, pagrindiniai įgūdžiai, įtraukti į ugdymo karjerai mokymo programą turėtų būti savęs pažinimas, sugebėjimas įsivertinti savo pomėgius – visa tai padėtų pasirinkti ateities karjeros kelią. Mokytojai taip pat mano, jog savęs pažinimas yra svarbiausias įgūdis. Taip pat minėti ir gebėjimai išsikelti realius tikslus ir efektyviai planuoti savo veiklas.

Portugalijoje pagrindinis išsilavinimas laikomas pradiniu periodu, kurio metu mokiniai pradedami diferencijuoti pagal interesus ir įgūdžius. Tokie įgūdžiai, kaip nuostatų vystymas, tyrinėjimo įgūdžiai, pomėgių ir interesų išsiaiškinimas, įsidarbinimo įgūdžiai turėtų būti įtraukti į ugdymo karjerai mokymo programą. Savo socialinio ir šeimos gyvenimo (patirčių, įsitikinimų, socialinių ir moralinių vertybių, šeimos narių profesijų) tyrinėjimas taip pat galėtų būti įtrauktas į moksleivių ugdymą bei profesinį orientavimą, taip skatinant savęs pažinimą, pasitikėjimą savimi, atkaklumą siekiant tikslų. Visa tai turėtų padėti moksleiviui renkantis profesiją ir tinkamai integruojantis į darbo rinką. Lauko tyrimo metu buvo įvardintos kelios svarbiausios kompetencijų sritys, kurias reikėtų įtraukti į kuriamą mokymo programą. 7 klasės lygyje buvo įvardintos tokios sritys, kaip mokymosi organizavimas, mokymasis mokyti, mokyklos gyvenimas. 8 klasėje: pasirinkimai ir ugdymas, savęs pažinimas, įgūdžiai ir lūkesčiai, interesai ir pasitenkinimas. 9 klasės pabaigoje moksleiviai renkasi mokslo sritį, su kuria norėtų sieti savo ateitį, todėl šiame etape minimos tokios kompetencijų sritys, kaip savęs pažinimas, mokslo ir profesinio ugdymo galimybių tyrinėjimas.

Priešingai nei Portugalijoje, **Vokietijoje** pasiruošimas profesiniam rengimui įvardinamas kaip įvertinimas, ar mokinys yra tinkamai pasirengęs pradėti ir baigti tam tikras studijas. Kandidatai privalo turėti tam tikro lygio akademinę kvalifikaciją, praktinius/gyvenimiškus įgūdžius bei būti pasirengę 8 valandų darbo dienai. Kiekvienas pagrindinis įgūdis apibrėžiamas ir skirstomas tokiu būdu:

- Trumpas aprašymas ir apibrėžimas
- Tam tikro kriterijaus vertinimo rodikliai
- Vertinimo metodai ir diagnostinės galimybės

Kita vertus, karjeros pasirinkimas bei savęs ir savo galimybių skirtingose profesijose įsivertinimo gebėjimas taip pat vertinamas.

Pagrindiniai įgūdžiai skirtingo amžiaus grupių mokiniams

Airijoje yra priimtas nacionalinės mokymo programos pasiūlymas, kuris suskirstytas pagal moksleivių amžiaus grupes, tačiau jis kol kas nepasiekiamas. **Kipre** ugdymas karjerai suplanuotas tik 14-16 metų amžiaus moksleiviams. Moksleiviai, besimokantys paskutinėje Gimnazijos klasėje, Kipre lanko kursus “Karjeros švietimas” ir “Socialinis švietimas”, kurių tikslas – suteikti 14-mečiams savęs pažinimo, pasitikėjimo savimi, racionalių sprendimų priėmimo įgūdžių, padėsiančių pasirinkti ateities karjeros kelią. Vėliau moksleiviai, besimokantys pirmoje Licėjaus klasėje (14-16 m.), renkasi mokymosi programą sekantiems metams. Jie gali pasirinkti arba tris pasirinktos krypties dalykus po 4 pamokas per savaitę ir pasirenkamą dalyką po dvi pamokas arba tik 4 pasirinktos krypties dalykus. Antroje Licėjaus klasėje moksleiviai dažniausiai jau yra pajėgūs nuspręsti, ar toliau mokytis jau pasirinktus dalykus. Tretinio mokslo sistemoje konsultavimo paslaugos nėra adekvačios – jos teikiamos tik universitetuose ir apima ugdymą karjerai ir orientavimo veiklas, tokias, kaip apsilankymai įmonėse.

Tuo tarpu **Lietuvoje** šiuo metu nėra vientisos ugdymo karjerai sistemos, todėl svarbiausių moksleivių įgūdžių ugdymas priklauso nuo kiekvienos mokyklos ar karjeros konsultanto. Dėl tokios situacijos sunku įvertinti, ar egzistuojanti sistema patenkina mokinių poreikius. Svarbiausiais įgūdžiais laikomi savęs pažinimas, gebėjimas įvertinti savo galimybes, kurti ir laikytis planų, taip pat kritinis mąstymas, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai, informacijos paieškos įgūdžiai. Apibendrinus, tyrimo dalyviai Lietuvoje mano, jog skirtingose amžiaus grupėse turėtų būti ugdomi tie patys pagrindiniai įgūdžiai, tik skirtinguose lygmenyse.

Portugalijoje, dėl konkrečios karjeros planavimo programos trūkumo, taip pat nėra pilnai apibrėžtų įgūdžių skirtingų lygių mokiniams, dėl ko apie šią sritį nedaug kas žino. Vis dėlto, kai kurie tyrimo dalyviai minėjo, jog egzistuoja tam tikros veiklos, susijusios su profesiniu orientavimu, kuriose dalyvauja 12-14, 14-16, 16-18 amžiaus grupių jaunuoliai:

- Pradedančiųjų lygis (12-14) – švietimas temomis, susijusiomis su profesiniu orientavimu (informacija apie profesijas, tarpasmeninį bendravimą, asmenybės veiksnius).
  - Vidurinis lygis (14-16) – mokymai ir darbo rinkos tyrimai, profesinis orientavimas, savęs pristatymas.
  - Pažengusių lygis (16-18) – gyvenimo tikslai ir karjeros planavimas, aukštojo mokslo siekimas ar integracija į darbo rinką.
- Šis suskirstymas atspindi poreikį pradėti profesinį orientavimą ankstyvame mokykliniame amžiuje (7 klasėje).

Vokietijoje sunku apibendrinti svarbiausius įgūdžius skirtingoms amžiaus grupėms, kadangi egzistuoja daugybė skirtingo pobūdžio mokyklų ir jų veikla gali būti labai specifiška. Pagrindiniai skirtumai kalbant apie įgūdžius skirtingoms amžiaus grupėms:

- Pagrindinės mokyklos vadovaujasi dualistine sistema, jose dauguma moksleivių įtraukiami į pereinamąją sistemą.
- Gramatikos mokyklos, kuriose dėmesys telkiamas į akademinės karjeros ir galimybes.
- Profesinės mokyklos, taip pat besivadovaujančios dualistine sistema, turi labai įvairios švietimo patirties (ugdo pasirengimą profesijai, ugdo remdamiesi dualistine sistema, rengia stojimui į universitetus).
- Mokyklos turintiems specialių poreikų, kur tik nedidelė dalis besimokančiųjų gauna pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą, o dauguma įeiną į pereinamąją sistemą.

Šiuo metu prieinami šaltiniai, kurie galėtų būti pritaikyti ar naudojami naujoje ugdymo karjerai mokymo programoje

Airijoje šiuo metu yra gana ribotas skaičius šaltinių, prieinamų moksleiviams, kurie galėtų būtų panaudoti ugdymo karjerai mokymo programoje. Pagrindinis prieinamas šaltinis yra virtuali REACH programa, pasiekama el. adresu www.careersportal.ie. Šiuo šaltiniu gali

naudotis tiek moksleiviai, tiek karjeros konsultantai. Jame galima rasti interesų klausimynų, patarimų, kaip kurti CV, informacijos apie tretinį išsilavinimą, taip pat vaizdo siužetų apie įvairias profesijas. Kartu su šia programa yra išleista ir knyga - daugelis mokyklų Airijoje šiuo metu naudojami arba knyga, arba virtualia programa.

Kipre šiuo metu prieinami vadovai moksleiviams, konsultantams bei tėvams. Be veiklų rinkinio 3 klasės moksleiviams, yra nemažai karjeros gidų 14-18 metų amžiaus moksleiviams, taip pat prieinamų internetu. Šiuose leidiniuose aptariamos tokios temos:

- Informacija apie du galimus pasirinkimus po 3-ios Gimnazijos klasės – pagrindinę mokyklą ir technikos mokyklą.
- Detalus pagrindinio ugdymo aprašymas, ypatingai siūlomi pasirenkamieji dalykai. Tai itin svarbu besimokantiems 1-oje pagrindinės mokyklos klasėje
- Detalus technikos mokyklų aprašymas, ypatingai siūlomi pasirenkamieji dalykai. Tai itin svarbu besimokantiems 1-oje technikos mokyklų klasėje.
- Veiklos, skirtos padėti moksleiviams geriau pažinti save, savo pomėgius, galimybes, įgūdžius ir apskritai savo asmenines savybes.
- Informacija apie valstybinius universitetus bei tretinio mokslo institucijas Kipre ir Graikijoje, ypatingą dėmesį skiriant informacijai apie privalomus mokomuosius dalykus, norint įstoti į tam tikrą fakultetą/studijų programą.
- Informacija apie tretinio mokslo stipendijas, skiriamas valstybės.
- Aprašomi veiksniai, turintys įtakos moksleivių profesiniams ir mokslo pasirinkimams bei būdai, kaip tėvai gali padėti savo vaikams apsispręsti.
- Naudinga informacija mokyklose dirbantiems konsultantams apie profesinį orientavimą. Vadovas, skirtas mokytojams, suteikia Karjeros ir Socialinio švietimo dalykų programos sudarymo gaires ir instrukcijas.

Visai kitokia situacija yra **Lietuvoje**. Vyrauja nuomonė, jog reikia daugiau modernių įvertinimo priemonių, kad būtų geriau patenkinami mokinių poreikiai. Tyrime dalyvavusi karjeros specialistė teigia, jog nors šiuo metu prieinamos ugdymo karjerai priemonės patenkina mokinių poreikius, jaučiamas savarankiško konsultavimosi bei virtualių priemonių trūkumas. Tokios priemonės, kaip e-testai, žaidimai, informacinės svetainės,

sklandžiau administruojamas ir draugiškas vartotojui AIKOS (atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema) el. puslapis, taip pat daugiau valandų, skiriamų ugdymo karjerai veikloms, padėtų karjeros specialistams geriau išpildyti mokinių poreikius šioje srityje. Be to, e-portfelio sistemos, kur moksleiviai galėtų kaupti savo informaciją, pažymėjimus, CV, karjeros planus, įdiegimas Lietuvoje irgi pagerintų situaciją. Dažniausiai mokytojai Lietuvoje ugdymui karjerai naudoja įvertinimo klausimynus bei praktines veiklas, tačiau neretai jaučia žinių bei įgūdžių apie kitokių priemonių naudojimą trūkumą.

Portugalijoje manoma, jog šiuo metu profesiniame orientavime naudojamos priemonės turėtų padėti asmenims ne tik asmeniniame, bet ir socialiniame tobulėjime. Daugelis Portugalijoje naudojamų priemonių patenkina mokinių poreikius, tačiau taip pat jaučiamas poreikis jų tobulinimui bei sisteminimui, manoma, jog jos turėtų būti prieinamos plačiau ir pritaikytos įvairiems moksleivių poreikiams. Nors egzistuoja ir pasenusios priemonės, švietimo ekspertai deda pastangas jas atnaujinti ir pritaikyti tikslinėms grupėms. Verta pastebėti, jog priemonės naudojamos tik dirbant su 14-16 metų amžiaus, arba 9-os klasės moksleiviais.

Kita vertus, **Vokietijoje** sukurtas 'Förderatlas zur Berufsorientierung in der Bildungsregion Paderborn' skirtas mokyklų administracijai bei ugdymo karjerai koordinatoriams mokyklose. Leidinyje apžvelgiami geriausios patirties metodai, naudojami ugdymo karjerai srityje. Be to, gairių programoje 'KAoA' siūloma įdiegti perėjimo iš mokyklos į profesiją sistemą nacionaliniu lygmeniu. Joje išskiriamos keturios pagrindinės veiklų, reikalingų sistemos įgyvendinimui, sritys:

- Profesinis ir akademinis orientavimas
- Perėjimo iš mokyklos į profesiją ar universitetą sistemizacija
- Dualistinės sistemos patrauklumo skatinimas
- Vietinis koordinavimas ir bendradarbiavimas

Dėmesys, skiriamas šioms sritims, turėtų padėti visiems besimokantiejiems pradėti sėkmingą karjerą profesinėje ar akademinėje srityse. MAIS paskelbė penkis standartinius elementus, kuriuos mokyklos turėtų apsvarstyti, norėdamos tinkamai vykdyti profesinio ir akademinio orientavimo veiklas:

1. Karjeros ir akademinis orientavimas, kaip integruota individualizuoto mokymosi dalis, bei visų pagrindinių mokyklų pareiga.
2. Visi dalykai, mokomi pagrindinėse mokyklose, turi palaikyti ugdymo karjerai procesus. Šis tarpdisciplininis tikslas turi būti nustatytas mokyklos vidinėje ugdymo karjerai programoje.
3. Mokyklos turi visiems moksleiviams siūlyti galimybę įgyti atitinkančios jų poreikius ir įgūdžius profesinio ir akademinio orientavimo patirties
4. Moksleiviams, turintiems specialių poreikių, turi būti pritaikyti tam tikri specifiški standartiniai elementai, padėsiantys jiems nustatyti ir sekti savo karjeros keliu.
5. Mokyklos turėtų nuolatos siūlyti karjeros konsultavimo paslaugas bendradarbiaujant su mokinių tėvais, įdarbinimo agentūromis bei kitomis suinteresuotomis šalimis.

Tinkami būdai/formatai įtraukiant įvairių amžiaus grupių mokinius

Airijoje pagrindiniai formatai, naudojami darbui su moksleiviais yra įvairūs spausdinti leidiniai (knygos, laikraščiai) ir virtualios priemonės, pavyzdžiui www.careersportal.ie, svetainė, kurioje galima rasti vaizdo siužetų apie profesijas bei karjeros interesų klausimynų. Elektroninių priemonių privalumas tas, jog moksleiviai itin noriai jomis naudojasi, jos tinkamos jų amžiaus grupei. Neesant šioms technologijoms moksleivius dažnai sudėtinga sudominti darbu su knygomis.

Kipre veikia nemažas skaičius vietinių jaunimo organizacijų ir asociacijų, teikiančių jaunimui informaciją ir konsultavimo paslaugas, tokių kaip Kipro jaunimo taryba. Be to, viešieji ir privatūs universitetai bei tretinio švietimo įstaigos Kipre reguliariai siūlo ugdymo karjerai paslaugas jaunimui nuo 16 metų amžiaus. Taip pat visuose pagrindiniuose miestuose Kipre gyventojams teikiamos privačios konsultavimo ir orientavimo paslaugos. Dažniausiai orientavimo paslaugos teikiamos gyvai seminarų, konferencijų, taip pat telefoninių konferencijų, susitikimų metu arba straipsniuose, naujienose elektroninėje spaudoje, kuriuose teikiama informacija apie mokslo galimybes, situaciją darbo rinkoje, patarimai apie darbo pokalbius ir pan. Moksleiviams, kurie naudojami internetu, taip pat teikiamas virtualus konsultavimas. Pavyzdžiui, Kipro jaunimo tarybos prevencijos skyrius

siūlo galimybę gauti konfidencialią virtualią konsultaciją tiesiog prisijungus prie svetainės ir tokiomis temomis, kaip karjeros planavimas.

Panašiai ir **Lietuvoje** – dažniausiai dirbant su mokiniais naudojami seminarai, karjeros veiklos, pamokos, karjeros dienos mokyklose, grupinės ir individualios konsultacijos. Šie metodai ir priemonės patenkina mokinių poreikius, nes yra dinamiški, modernūs ir įtraukia, sudomina moksleivius. Moksleiviai iš Lietuvos, dalyvavę tyrime, pastebėjo, jog daugiausiai informacijos apie ugdymą karjerai gauna iš mokyklos psichologo, leidinių, tokių kaip “Kur stoti?”, aukštųjų mokyklų mugių. Šiuo metu dažniausiai naudojami informavimo bei ugdymo metodai yra individualios konsultacijos, ekskursijos į įmones, praktinės veiklos, trumpalaikės praktikos, stalo žaidimai, mokyklų el. paštas ir svetainės. **Portugalijoje**, taip pat dažnai informavimui naudojamos naujos technologijos (el. svetainės, socialiniai tinklai), grupinės sesijos, kurių metu naudojami dinamiški ir žaismingi metodai, mokomieji vizitai į įmones, mokymų centrai, darbų mugės ir konferencijos. Visos šios priemonės siūlomos išimtinai tik 14-16 metų amžiaus moksleiviams.

Vokietijoje egzistuoja daug įvairių spaudintų ir elektroninių priemonių apie profesijas, mokymų galimybes, studijų programas ir darbo rinką, taip pat įvairių savęs įsivertinimo priemonių. Dauguma jų siūlomos Federalinių įdarbinimo agentūrų nemokamai ir yra prieinamos mokyklose ir internete. Be to šios agentūros siūlo įvairių informacinių lankstinukų, leidinių, išleistų įdarbinimo tyrimų instituto, elektroninių publikacijų.

- KURSNET: Profesinio mokymo portalas
- BERUFENET: Informacija apie daugiau nei 6300 profesijų Vokietijoje
- JOBBÖRSE: Federalinės įdarbinimo agentūros svetainė skirta darbo paieškai
- Abi: Pagrindinio lavinimo portalas internete – viskas apie karjeros pasirinkimą, studijas, profesinį mokymą ir karjerą
- Planet-berufe.de: Viskas apie profesinį mokymą
- BERUFE-Universum: Savarankiško mokymosi programa
- BERUFE TV: Federalinės įdarbinimo agentūros filmų portalas

Vertinimo priemonės

Portugalijoje vertinimas yra neatsiejama mokymo-mokymosi proceso dalis. Deja šiuo metu nėra jokių vertinimo priemonių, leidžiančių įvertinti profesinio konsultavimo veiklas. **Airijoje** priemonės, naudojamos ugdyme karjerai taip pat nėra formaliai vertinamos. Ugdymo karjerai paslaugos, teikiamos valstybiniu lygiu, vertinamos Švietimo ir įgūdžių departamento inspektorato. Tai reiškia, jog nors toks vertinimas yra efektyvus, tačiau ne visos mokyklos dalyvauja procese, ir nors yra linkstama prie įsivertinimo praktikos, tačiau kol kas tai gana lėtas procesas.

Panašiai ir **Vokietijoje**, kol kas nėra konkrečios įvertinimo struktūros. Mokyklos priverstos sukurti savo pačių ugdymo karjerai vertinimo koncepciją, tačiau tai sudėtingas procesas. Pavyzdžiui, mokyklų inspekcija yra instrumentas/metodas, kurio metu išoriniai vertintojai gali vertinti mokyklą pagal tam tikrus kriterijus ir remiantis mokyklos duomenimis. Mokyklos direktorius yra atsakingas už ugdymo karjerai priemones mokykloje bei gali skirti vieną ar kelis asmenis, kurie bus už tai atsakingi. Be to, kitos suinteresuotos šalys, pavyzdžiui, mokinių tėvai, beismokantieji, mokytojai, įdarbinimo agentūra, įmonės bei viešojo sektoriaus darbuotojai turi galimybę vertinti mokykloje taikomas priemones. Mokyklos gali naudotis statistiniais duomenimis apie sėkmingus perėjimus iš mokyklos į darbo rinką ar aukštąjį išsilavinimą, kad įvertintų savo ugdymo karjerai priemones.

Lietuvoje privačiame sektoriuje įvertinimui dažnai naudojamas pardavimų skaičius, tuo tarpu viešajame sektoriuje naudojamos apklausos tėvams, mokiniams bei įvairios ataskaitos. Lietuvoje nėra priemonių, kurios galėtų būti naudojamos esančių priemonių/metodų įvertinimui, todėl vienintelis būdas pagerinti situaciją būtų sukurti ir įdiegti tokias priemones. Be to, mokyklose mokytojai kartais įvertinimui naudoja neformalius pokalbius su moksleiviais, tam, kad gautų grįžtamąjį ryšį apie priemonės ar metodo efektyvumą. Mokinių tėvai taip pat suteikia grįžtamąjį ryšį tėvų susirinkimų metu.

Kipre vykdytas Kipro Švietimo ir kultūros ministerijos Konsultavimo ir ugdymo karjerai skyriaus įvertinimas atskleidė stipriąsias ir silpnąsias konsultavimo paslaugų vietas ir tobulinimo galimybes. Buvo nustatyta, jog Konsultavimo ir ugdymo karjerai skyriaus veikla yra itin svarbi Kipro švietimo sistemoje. Nepaisant tam tikrų ribotumų, mokyklose jaučiamas teigiamas požiūris, o darbuotojai vertinami kaip itin kvalifikuoti. Tačiau

didžiausia silpnybė yra ta, jog konsultantų darbo krūvis yra labai didelis dėl nepakankamai aiškiai apibrėžtų jų pareigų mokyklose bei nepakankamai išnaudojamų esamų išteklių. Dėl šių priežasčių konsultantų darbas yra nepakankamai kokybiškas.

Mokytojų ir karjeros konsultantų/ekspertų kvalifikacijos ir pareigos

Karjeros konsultantai **Airijoje** privalo turėti mokytojo kvalifikaciją (kuri susideda iš pedagogo bakalauro ir magistro laipsnių) bei būti praėję mokymus ugdymo karjerai srityje. Mokymai gali trukti nuo 1 iki 2 metų, priklausomai nuo to, kokia institucija teikia mokymus bei mokymų sričių. Kadangi karjeros konsultantai Airijoje užsiema tiek asmeniniu moksleivių konsultavimu, tiek karjeros pamokų vedimu bei vyresniųjų klasių moksleivių konsultavimu profesijos pasirinkimo klausimais, jų darbas yra sudėtingas, ir sunkiai suderinamas dėl laiko trūkumo. Jų kompetencijas galima būtų dar tobulinti, jeigu būtų daugiau paramos švietimo sistemoje bei prieinamų profesinio tobulėjimo programų.

Panašiai ir **Kipre**, prieš pradėdant dirbti, konsultantai privalo įgyti pagrindiniame lavinime mokomo dalyko bakalauro laipsnį bei orientavimo/konsultavimo magistro laipsnį iš JAV ar D. Britanijos universiteto ir praeiti 1 metų trukmės mokymų programą mokytojams Kipro Universitete. Vertinimo ataskaitoje Mokslinio įvertinimo komitetas pateikė tokias rekomendacijas, kaip pagerinti konsultantų kompetencijas ir kvalifikaciją:

- Atitinkami mokymai ugdymo karjerai ir konsultavimo srityje yra itin svarbūs konsultantams, turintiems bet kurio mokomojo dalyko bakalauro laipsnį.
- Kipro Universitete turėtų būti įsteigta konsultavimo ir ugdymo karjerai studijų magistro programa.
- Kartu su aukščiau minėta studijų programa, turėtų būti įsteigtas ir tyrimų skyrius, nes konsultavimo ir ugdymo karjerai srityje yra jaučiamas tyrimų poreikis.
- Turėtų būti suburta profesionali komanda sudaryta iš psichologų, socialinių darbuotojų, švietimo konsultantų bei gydytojų, kuri bendradarbiautų su konsultantais, teiktų svarbią informaciją ir rūpintųsi pažeidžiamomis visuomenės grupėmis.

- Mokytojų mokymų programos turinys turėtų būti peržvelgtas tam, kad geriau atlieptų būsimų mokyklų konsultantų poreikius.

Portugalijoje orientavimo specialistai (psichologai) turi turėti magistro laipsnį bei praeiti tolimesnius mokymus. Generalinė švietimo vadovybė organizuoja seminarus, kuriuose dalijamasi pasiūlymais bei profesinio orientavimo mokyklose gerą patirtimi. Ši vadovybė užtikrina švietimo ir didaktinių strategijų įgyvendinimą prieš mokykliniame, pagrindiniame bei užklasiname ugdyme, teikia konsultacinę paramą strategijų kūrimui bei vertina jų įgyvendinimą.

Mokyklos **Vokietijoje** privalo skirti ugdymo karjerai koordinatorių. Švietimo ir mokslo Ministerija leidžia nuostatus šiose srityse:

- Tikslai, užduotys ir organizavimas
- Koordinavimas regioniniu lygmeniu
- Mokyklų, karjeros konsultantų ir universitetų bendradarbiavimas
- Bendradarbiavimas su jaunimo socialine rūpyba
- Konkretūs pasiūlymai, susiję su ugdymu karjerai specialių poreikių ugdymo srityje
- Praktikos įmonėse ir praktikos etapai universitetuose
- Mokytojų kvalifikacija

Mokymų programa 'Qualifizierung der Koordinatorinnen und Koordinatoren für Berufs- und Studienorientierung' atlieka svarbų vaidmenį įgalinant karjeros konsultantus ir profesinio orientavimo koordinatorius stiprinti ugdymą karjerai pagrindinėse mokyklose. Kvalifikaciniuose kursuose turėtų būti atkreipiamas dėmesys į:

- Profesinio orientavimo specialistų patirtį bei turimas žinias
- Vietinį kontekstą, veiklas
- Bendradarbiavimo ir ryšių užmezgimo skatinimą
- El. platformos, kurioje būtų talpinama medžiaga apie visas galimas kvalifikacijos ir savišvietos galimybes, kūrimą.

Lietuvoje profesinio informavimo taškuose (PIT) dirbančių profesijos patarėjų pareiginėje instrukcijoje numatomi tokie reikalavimai, kaip aukštojo išsilavinimo diplomai ir profesijos patarėjo kvalifikacija, gebėjimas rinkti, tvarkyti ir kiekvienam mokiniui prieinamai teikti

informaciją apie profesijas, kvalifikacijas ir jų įgijimą profesinėse ir aukštosiose mokyklose, švietimo sistemos teikiamas mokymosi ir studijų galimybes, profesinio konsultavimo paslaugas teikiančias įstaigas, AIKOS (Atvirąją informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemą), kitas informacines sistemas ir profesinio informavimo šaltinius; gebėjimas inicijuoti ir rengti įvairius profesiniam informavimui skirtus renginius siekiant efektyvinti mokinių racionalių profesijos rinkimosi sprendimų priėmimą, gebėjimas bendradarbiauti su mokyklos administracija, mokytojais, socialiniu pedagogu, mokyklos psichologu, kitais specialistais ir mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais) bei dirbti su jais komandoje.

Parama mokytojų kvalifikacijos tobulinimui naujų ugdymo priemonių ir metodų integravimo srityje

Airijoje profesinio tobulėjimo galimybės karjeros konsultantams daugiausiai teikiamos Orientavimo konsultantų instituto, kuriam kiekvienas orientavimo konsultantas moka narystės mokestį. Organizuojamos kasmetinės konferencijos su kviestiniais lektorais bei praktinėmis veiklomis, taip pat reguliarūs vietiniai susitikimai. Institutas taip pat teikia konsultavimo supervizijas visiems savo nariams. Be to, Nacionalinis orientavimo ir švietimo centras siūlo kelis nuolatinius profesinio tobulėjimo kursus. Nors visa tai teikia daug naudos, tačiau ne visi karjeros/orientavimo konsultantai gali dalyvauti šiuose renginiuose dėl laiko stokos ir didelio darbo mokyklose krūvio. Dėl to konsultantams prieinamos profesinio tobulėjimo galimybės yra nevienodos, priklausomai nuo to, kokioje mokykloje jie dirba.

Lietuvoje profesinio tobulėjimo galimybes karjeros specialistams daugiausiai siūlo individualūs lektoriai, valstybinės institucijos ar konkrečius projektus įgyvendinančios institucijos. Mokymų sėkmingumas dažniausiai priklauso nuo kiekvieno asmens motyvacijos ir noro aktyviai dalyvauti, tačiau yra ir specialistų, aktyviai neieškančių tobulėjimo galimybių ir nesistengiančių kelti savo kvalifikacijos, todėl ir profesinis tobulėjimas labai priklauso nuo kiekvieno asmens. Manoma, jog vertingiausi tokie mokymai/kursai, kurie ugdo sąmoningumą, motyvaciją ir teigiamas nuostatas. Taip pat vyrauja nuomonė, jog tobulėjimo galimybių galėtų būti ir daugiau, pavyzdžiui, bendradarbiaujant su LAMA BPO (Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija bendram

priėmimui organizuoti) ar karjeros koordinatoriais, konsultantais iš kitų organizacijų. Taip pat beveik visi tyrime dalyvavę mokytojai sutinka, jog trūksta profesinio tobulėjimo galimybių mokytojams ugdymo karjerai srityje. Dėl laiko trūkumo aktyviai ieškoti ir dalyvauti profesinio tobulėjimo renginiuose mokytojai nepakankamai pasitiki savo įgūdžiais suteikti kokybiškas ugdymo karjerai paslaugas/pamokas mokiniams. .

Tuo tarpu **Kipro** Švietimo ir kultūros ministerija reguliariai organizuoja seminarus, konferencijas, skirtus mokyklose dirbančių konsultantų profesiniam tobulėjimui. Renginių temos susijusios su švietimu ir lyčių teisėmis, imigrantų moksleivių integracija, tolerancijos skatinimu mokyklose. Vis dėlto, reikia daugiau renginių tokiomis temomis, kaip smurtas šeimose, naujų technologijų integravimas į konsultavimo procesą.

Vokietijoje mokyklos gali gauti kompensacijas už papildomą laiką, skirtą ugdymo karjerai koordinavimui. Visi pagrindinių mokyklų mokytojai privalo dalyvauti mokyklos ugdymo karjerai strategijos kūrime ir jos įgyvendinime. Be to, paskirti konsultantai turi galimybę įgyti tinkamą kvalifikaciją, savo darbui atlikti. Šios kvalifikacijos įgyjimą finansuoja Darbo, sveikatos ir socialinių reikalų Ministerija, ES Europos socialinis fondas bei Federalinė įdarbinimo agentūra. Už įgyvendinimą atsakingas 'Partner für Schule NRW'.fondas.

Portugalijoje deja šiuo metu nėra pakankamai profesinio tobulėjimo galimybių. Kadangi profesinio orientavimo ir konsultavimo procesai mokyklose vyksta koordinuojant mokyklos psichologams, psichologai turi turėti žinių bei įgūdžių, reikalingų profesiniam orientavimui ir konsultavimui. Vis dėlto, Generalinė švietimo taryba remia tokias iniciatyvas, kaip seminarai, dalijimasis gerąja patirtimi, konferencijos, mokymai ir pan. Be to, profesionalai linkę patys reguliariai investuoti į savo profesinį tobulėjimą, rinkdamiesi Mokymų centrų (Švietimo kvalifikacijos centrai) siūlomus geresnius ir didesnės apimties mokymus.

Išvada

Remiantis informacija, surinkta nacionalinių tyrimų metu, galima teigti, jog, nors kiekvienoje šalyje tam tikri aspektai skiriasi, tačiau akivaizdu, kad visur reikalingos labiau į mokinį orientuotos, inovatyvios, praktiškai pritaikomos priemonės, kurios atlieptų šiolaikinės darbo rinkos bei akademinio pasaulio poreikius. Todėl SELFIE projekto

partneriai sieks sukurti pradedančiųjų, vidutinio ir pažengusiųjų lygio mokymo priemones, padėsiančias sumažinti esamus skirtumus tarp projekte dalyvaujančių šalių ir padėti jų moksleiviams geriau pasirušti akademinio ir profesinio pasaulio iššūkiams.